

Prof. dr hab. Marta Makara-Studzińska
Zakład Psychologii Zdrowia
Collegium Medicum
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Kraków, 05.10.2018 r.

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
COLLEGIUM
MEDICUM

Recenzja rozprawy doktorskiej

pt. „*Znaczenie zasobów osobistych w procesie samorealizacji lekarzy onkologów*”

mgr Mirosławy Tekiel”

Promotor: Prof. zw. dr hab. n. med. Stanisław Głuszek

Promotor pomocniczy: Dr n. o zdr. Magdalena Anna Łazarewicz

Wydział Nauk o Zdrowiu

Instytut Pielęgniarstwa
i Położnictwa

Zakład Psychologii Zdrowia

Praca z pacjentem chorym onkologicznie generuje ciągły i głęboki stres związany z przebywaniem z człowiekiem ciężko chorym, często w stadium terminalnym. Personel medyczny doświadcza trudnych emocji i problemów w związku ze sprawowaną funkcją zawodową. Lekarze onkolodzy narażeni są na szereg negatywnych czynników związanych ze środowiskiem pracy. Poza oddziaływaniem wobec pacjentów lekarze onkolodzy obciążeni są cierpieniem rodziny, nawiązując w długoterminowej perspektywie oddziaływania medycznego głębszą relację z chorymi i ich bliskimi, niż bywa to w innych specjalizacjach. Stres związany z napięciami wynikającymi z codziennej pracy onkologa, ale również z rozbieżności między realiami zawodowymi i wymaganiami stawianymi lekarzom w zakresie opieki nad pacjentem mogą stanowić istotny czynnik dla kształtowania się zadowolenia z pracy, dążenia do osiągnięć i aspiracji zawodowych. Wymaga to od lekarzy posiadania odpowiednich zasobów osobistych do udźwignięcia codziennych trudów pracy i podtrzymania motywacji osiągnięć i satysfakcji w swojej pracy zawodowej. W trudnej atmosferze pracy i dużej odpowiedzialności może pojawić się znaczne obciążenie psychiczne, skutkujące uniemożliwieniem dobrych relacji rodzinnych i zawodowych oraz satysfakcjonującego funkcjonowania psycho-społecznego.

prof. dr hab.

Marta Makara-Studzińska

Kierownik Zakładu

ul. Kopernika 25

PL 31-501 Kraków,

tel: +48 (12) 421 40 10

fax: +48 (12) 429 48 72

marta.makara-studzinska@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
COLLEGIUM
MEDICUM

Wydział Nauk o Zdrowiu

Instytut Pielęgniarstwa
i Położnictwa

Zakład Psychologii Zdrowia

prof. dr hab.

Marta Makara-Studzińska

Kierownik Zakładu

ul. Kopernika 25

PL 31-501 Kraków,

tel: +48 (12) 421 40 10

fax: +48 (12) 429 48 72

marta.makara-studzinska@uj.edu.pl

Realizacja podjętego przez Doktorantkę projektu badawczego jest uzasadniona względami teoretycznymi i praktycznymi. Podjęty temat dotyczy niewątpliwie mało rozpoznanego i opracowanego zagadnienia, stąd przeprowadzone badania uważam za wysoce celowe i nowatorskie. Niniejsza rozprawa jest także bardzo cennym uzupełnieniem luki widocznej w analizach naukowych.

Rozprawa doktorska mgr Mirosławy Tekieli liczy bez załączników 106 stron (spis tabel, rycin i zdjęć) i obejmuje 1 wykres, 2 rycin, 28 tabel, wykaz skrótów używanych w pracy, spis piśmiennictwa uwzględniający 125 pozycje oraz streszczenia w języku polskim i angielskim. Bibliografia jest obszerna i składa się z odpowiednio dobranych i prawidłowo zapisanych 125 pozycji polskich i zagranicznych, w znacznej mierze z ostatnich 10 lat. W pracy znajduje się załącznik, w którym zawarto zastosowane narzędzia badawcze.

Konstrukcja pracy jest klarowna, ma typowy układ metodologiczny, składa się z następujących rozdziałów: Wstęp I- rozdział - przedstawiający analizowany problem w świetle literatury, rozdział II Cel pracy, rozdział III Materiał i Metodyka zawierający charakterystykę badanej grupy, przebieg badań i opis narzędzi badawczych, kolejny rozdział zatytułowany Wyniki badań zawiera analizę uzyskanych danych. Kolejny rozdział V to Dyskusja, VI zaś to Wnioski, rozprawę kończy piśmiennictwo, streszczenie. Zarówno układ pracy, jak i dobór i znajomość, a także ujęcie literatury przedmiotu (i to z kilku dziedzin), dobór metod i narzędzi badawczych świadczą o bardzo dobrym przygotowaniu metodologicznym Autorki, jednocześnie o poprawnym warsztacie naukowo-dydaktycznym. Edytorska strona rozprawy jest poprawna.

Dysertacja składa się z części teoretycznej i empirycznej. W części teoretycznej o nazwie Wstęp Autorka wykazała doniosłość tematu swojej pracy i badań realizowanych w konwencji nauk o zdrowiu, ale nawiązujących do innych dziedzin nauki, w tym medycyny i psychologii. Walorem części teoretycznej dysertacji jest bardzo dokładna analiza następujących zagadnień związanych z koncepcją zasobów osobistych i rolą w radzeniu sobie ze stresem. Pragnę podkreślić niezwykle cenne uwzględnienie przez Doktorantkę problemu samorealizacji i satysfakcji z pracy w sektorze służby zdrowia w świetle dostępnych badań. W sposób wysoce merytoryczny Autorka zwróciła także uwagę na problematykę wykonywania zawodu lekarza onkologa, uwzględniając aspekty zawodu lekarza wraz z specjalizacjami.

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
COLLEGIUM
MEDICUM

Należy podkreślić, że opracowanie jest syntetyczne i komunikatywne, ukazuje najczęstsze tendencje w omawianym zakresie problematyki. Rozważania Autorki są wyczerpujące i bardzo dobrze wyważone, opierają się właściwie dobranych materiałach źródłowych. Doktorantka wykazała dużą staranność i wnikliwość oraz umiejętność sprawnego posługiwania się cytowanym piśmiennictwem. Walorem zbioru piśmiennictwa jest znaczący udział najnowszych obcojęzycznych pozycji związanych z tematem dysertacji.

Część empiryczną poprzedza omówienie założeń metodologicznych i organizacyjnych badań. Celem pracy, jaki postawiła sobie Doktorantka była analiza wymagań osobowościowych predyspozycji, zdolności emocjonalnych, umiejętności społecznych i radzenia sobie ze stresem oraz wartości w procesie samorealizacji lekarzy onkologów, a także wpływu zasobów osobistych na poczucie własnej skuteczności, samooceny i odczuwanej satysfakcji z życia.

Doktorantka sformułowała następujące problemy badawcze :

1. W jaki sposób kształtuje się poziom badanych zasobów osobistych lekarzy onkologów?
2. W jaki sposób zasoby osobiste lekarzy onkologów związane są z poziomem satysfakcji, samooceny i poczucia skuteczności w badanej populacji?
3. W jakim stopniu zasoby osobiste budują modele predykcyjne samorealizacji?

Grupę badaną stanowiło 117 osób, będących lekarzami onkologami ze specjalizacją onkologia kliniczna, bądź pracujących z osobami chorymi na nowotwory, lecz będących w trakcie szkolenia specjalizacyjnego. Lekarze pochodzili z czterech ośrodków onkologicznych w Polsce, a mianowicie: Świętokrzyskiego Centrum Onkologii w Kielcach, Kliniki Onkologii WUM w Warszawie, Białostockiego Centrum Onkologii w Białymstoku oraz Kliniki Onkologii Szpitala Wojewódzkiego w Gorzowie Wielkopolskim.

Na przeprowadzenie badań uzyskano zgodę Komisji Bioetycznej przy Wydziale Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach (zgoda nr 4/2014).

Gromadzenie danych w grupie badanej poprzedził indywidualny instruktarz autora pracy, skierowany do uczestników badania. Obejmował on cel badań i zasady wypełniania kwestionariuszy, określania stażu pracy, przekazywania i odbierania narzędzi pomiarowych od badanych.

Wydział Nauk o Zdrowiu

Instytut Pielęgniarstwa
i Położnictwa

Zakład Psychologii Zdrowia

prof. dr hab.

Marta Makara-Studzińska

Kierownik Zakładu

ul. Kopernika 25

PL 31-501 Kraków,

tel: +48 (12) 421 40 10

fax: +48 (12) 429 48 72

marta.makara-studzinska@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
COLLEGIUM
MEDICUM

Kwestionariusze badań testowych oraz kwestionariusz zawierający dane o charakterze socjologicznym otrzymywał lekarz, który wyraził zgodę na badanie i spełniał powyższe kryteria. Rozprowadzono 200 zestawów skompletowanych kwestionariuszy, uzyskano 150, do analizy statystycznej wykorzystano prawidłowo wypełnione kwestionariusze od 113 lekarzy, pozostałe 37 odrzucono ze względu na zaistniałe nieprawidłowości w wypełnianiu.

Doktorantka zastosowała następujące metody badawcze: Do oceny zasobów osobistych: Inwentarz Osobowości NEO - FFI, Popularny Kwestionariusz Inteligencji Emocjonalnej - PICIE, Kwestionariusz Portretów - PVQ oraz Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych - CISS. Do oceny procesów samorealizacji zastosowano: Skalę Satysfakcji z Życia SWLS, Skalę Uogólnionej Własnej Skuteczności - GSES oraz Skalę Samooceny SES. Należy także podkreślić zasadność i poprawność dobranych metod i narzędzi badawczych.

Analizę statystyczną otrzymanych wyników Doktorantka przeprowadziła przy pomocy następujących metody statystycznych:

1. Do opisu statystycznego danych jakościowych (np. płci): liczebności i procenty.
2. Do opisu statystycznego danych ilościowych (np. wyniki w skalach kwestionariuszy): średnie, odchylenia standardowe, minima i maksima.
3. Do badania różnic między dwoma grupami (np. różnic międzypłciowych): testy *t* Studenta.
4. Do analizy korelacji między zmiennymi liczbowymi: współczynniki korelacji *r* Pearsona.
5. Do wykrywania predyktorów zmiennych zależnych: analizy wielorakiej regresji krokowej.

W wynikach badań Doktorantka, zgodnie z wytyczonym tokiem postępowania metodologicznego, rozpoczęła analizy statystyczne od poszczególnych zmiennych psychologicznych, czyli analizy poziomu zasobów osobistych, samooceny, satysfakcji i poczucia skuteczności lekarzy onkologów ze względu na płeć, cechy osobowości, składowe inteligencji emocjonalnej, stylu radzenia sobie ze stresem, poziomu wartości osobistych, poczucia skuteczności.

W zakresie uzyskanych wyników na uwagę zasługują rozbieżności w uzyskiwanych przez lekarzy onkologów wynikach w zakresie satysfakcji z życia i samooceny. Przypuszcza się, że doświadczenie zawodowe może mieć charakter moderujący zadowolenie z życia.

Wydział Nauk o Zdrowiu

Instytut Pielęgniarstwa
i Położnictwa

Zakład Psychologii Zdrowia

prof. dr hab.

Marta Makara-Studzińska

Kierownik Zakładu

ul. Kopernika 25

PL 31-501 Kraków,

tel: +48 (12) 421 40 10

fax: +48 (12) 429 48 72

marta.makara-studzinska@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
COLLEGIUM
MEDICUM

Pomimo obciążającej i stresującej pracy, w której personel opieki paliatywnej może doświadczać problemów psychologicznych, to uczestniczący w badaniu lekarze onkolodzy posiadają wysoki poziom samorealizacji oraz satysfakcji z życia. Być może, wysokie poczucie samorealizacji zabezpiecza przed negatywnymi konsekwencjami zawodowymi i związane jest z odpornością psychiczną oraz koherencją. Lekarze onkolodzy wybierając swój zawód i obszar aktywności, prawdopodobnie dokonują wyboru zgodnie z wyznawanymi wartościami i zasobami osobowościowymi wskutek czego pomimo obciążającej pracy, opieka nad chorymi wpisuje się w system ich wartości, dając poczucie satysfakcji.

W toku badania okazało się, że niektóre z wartości preferowanych przez lekarzy onkologów istotnie wpływają na poziom samorealizacji i samooceny. Wśród zasobów osobistych lekarzy wysokie znaczenie ma zrozumienie, szacunek i tolerancja wobec innych ludzi a także szacunek do tradycji i światopoglądu innych oraz harmonia i stabilizacja odnosząca się do życia prywatnego, zawodowego oraz relacji międzyludzkich. Brak istotnych różnic międzypłciowych oraz różnic wynikających z czynników socjodemograficznych w obrębie posiadanych zasobów osobistych może oznaczać to, że zasoby i wartości posiadane przez ludzi warunkowane są innymi czynnikami niż płciowość oraz zmienne społeczno - demograficzne. Jedynym aspektem, w którym obserwuje Doktorantka graniczną różnicę między kobietami i mężczyznami stanowi poziom nasilenia strategii unikającej, ukierunkowanej na poszukiwanie kontaktu z innymi w sytuacjach stresujących. Kobiety okazały się częściej stosować tą strategię. Wyniki uzyskane wśród lekarzy onkologów w zakresie preferowanego stylu radzenia sobie ze stresem sugerują, że badani w największym stopniu preferują styl ukierunkowany na zadaniu, a więc aktywnym rozwiązywaniu problemów. Styl ten uznaje się za szczególnie adaptacyjny i korzystny z perspektywy zdrowia psychicznego.

Zasoby osobiste takie jak: dyspozycja osobowościowa do bycia ugodowym co prawda podnosi poziom samooceny, ale obniża poczucie skuteczności i satysfakcji. Z jednej strony im wyższy lekarze onkolodzy posiadają altruizm i pozytywne nastawienie do innych, tym bardziej pozytywny mają stosunek do siebie, z drugiej tym bardziej wyczerpywane są u nich zasoby w zakresie poczucia skuteczności i satysfakcji. Zbyt wysoki poziom ugodowości w pracy lekarza onkologa może skutkować nadmiernym zaangażowaniem w relację z pacjentem i jego rodziną, ale też niewspółmiernym zaangażowaniem w stosunku do uzyskiwanych z pracy gratyfikacji.

Wydział Nauk o Zdrowiu

Instytut Pielęgniarstwa
i Położnictwa

Zakład Psychologii Zdrowia

prof. dr hab.

Marta Makara-Studzińska

Kierownik Zakładu

ul. Kopernika 25

PL 31-501 Kraków,

tel: +48 (12) 421 40 10

fax: +48 (12) 429 48 72

marta.makara-studzinska@uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
COLLEGIUM
MEDICUM

Ważną kwestią wpływającą na poziom samorealizacji lekarzy była inteligencja emocjonalna. Umiejętność empatyzowania, rozumienia i uświadamiania sobie własnych oraz cudzych emocji pozytywnie wpływa na poczucie skuteczności, niemniej jednak powoduje obniżenie poziomu samooceny badanych. Analiza regresji wykonana w toku badania dla zmiennych związanych z poczuciem samorealizacji pozwoliła wyłonić modele tych zmiennych. Okazało się, że satysfakcja u lekarzy onkologów wzrasta z umiejętnością empatyzowania, kierowania sobą oraz potrzebą stymulacji. Samoocena lekarzy wyjaśniana jest w dominującej mierze poprzez doświadczenie przyjemności, umacnianie siebie w obrębie zaspokajania własnych potrzeb oraz dzięki umiejętności rozumienia własnych emocji i kierowania się nimi również w kontekście stylu radzenia sobie ze stresem.

Wyniki uzyskanych badań potwierdzają wzajemny stosunek i relacje pomiędzy satysfakcją i samooceną, a dostępnością zasobów osobistych człowieka. Zwiększenie świadomości dotyczących zagrożeń związanych z utratą zasobów i ich wyczerpywaniem, jak również włączanie strategii zwiększających kompetencje psychologiczne i osobowościowe, relacyjne lekarzy może przyczynić się do większej potrzeby samorozwoju i większej satysfakcji nie tylko z pracy, ale i z jakości życia lekarzy.

Część empiryczna jest bardzo ciekawa poznawczo, stanowi prezentację wyników badań i obejmuje 62 strony dysertacji. Wyniki badań własnych przedstawiono w postaci zarówno tabelarycznej, jak i graficznej, co ułatwia przekaz i odbiór treści. Podsumowując część empiryczną, pragnę podkreślić, że wyniki zostały opracowane szczegółowo, a kierunki statystycznej analizy wyników badań wskazują na profesjonalizm Doktorantki w zakresie badań jakościowych bazujących na statystyce.

W rozdziale Dyskusja, który kończy część empiryczną dysertacji Doktorantka podsumowała wyniki swoich badań. Obszerna i bardzo dobrze napisana dyskusja konfrontuje otrzymane dane z współczesnym, dobrze dobranym piśmiennictwem. Doktorantka wykazała się w nim umiejętnością krytycznej oceny uzyskanych wyników. Przeprowadzona dyskusja wskazuje na dobry warsztat naukowy Autorki rozprawy.

Wydział Nauk o Zdrowiu

Instytut Pielęgniarstwa
i Położnictwa

Zakład Psychologii Zdrowia

prof. dr hab.

Marta Makara-Studzińska

Kierownik Zakładu

ul. Kopernika 25

PL 31-501 Kraków,

tel: +48 (12) 421 40 10

fax: +48 (12) 429 48 72

marta.makara-studzinska@uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
COLLEGIUM
MEDICUM

Na podstawie uzyskanych wyników Doktorantka sformułowała następujące wnioski:

1. Badane zasoby osobiste lekarzy onkologów: osobowość, inteligencja emocjonalna, radzenie sobie ze stresem oraz preferowane wartości kształtują się na wysokim poziomie.
2. Zasoby osobiste z różnych obszarów, w tym wartości, cechy osobowości, inteligencji emocjonalnej oraz styl radzenia sobie ze stresem współwystępują z poziomem samooceny, poczuciem skuteczności oraz satysfakcją życiową.
3. Modele predykcyjne samorealizacji wśród lekarzy onkologów zbudowane są z różnych zasobów osobistych w tym ugodowości, stylu radzenia sobie ze stresem skoncentrowanego na emocjach, empatii oraz rozumienia własnych i cudzych emocji.
4. Włączanie strategii zwiększających kompetencje psychologiczne i osobowościowe, a także relacyjne lekarzy może przyczynić się do większej potrzeby samorozwoju i większej satysfakcji nie tylko z pracy, ale i z jakości życia lekarzy.
5. Kierunek dalszych badań powinien zmierzać do weryfikacji wpływu poszerzonej edukacji psychologicznej lekarzy na dostępność zasobów osobistych i dążenia do samorealizacji, a także rozszerzenia perspektywy rozumienia zasobów o środowisko pracy i życia rodzinnego, a w tym o ocenę zadowolenia ze stosunku pracy i standardu życia

Wydział Nauk o Zdrowiu

Instytut Pielęgniarstwa
i Położnictwa

Zakład Psychologii Zdrowia

prof. dr hab.

Marta Makara-Studzińska

Kierownik Zakładu

Wysunięte przez Doktorantkę wnioski są spójne z postawionym celami pracy oraz wynikami przeprowadzonych badań.

Konkluzja końcowa

Na zakończenie oceny wartości poznawczej i aplikacyjnej recenzowanej rozprawy doktorskiej mgr Mirosławy Tekiel wyrażam pogląd, iż Doktorantka wykazała się rozeznaniem zastanej wiedzy teoretycznej oraz dojrzałością warsztatu badawczego. Metodologia i przebieg badania miały solidne podstawy w przedstawionym przeglądzie literatury. Tekst rozprawy napisany starannie, poprawnym językiem. Doktorantka w poszczególnych frazach swojej dysertacji wykazała się wysokim poziomem znajomości zagadnienia. Formalna struktura rozprawy doktorskiej nie budzi logiczno-metodologicznych zastrzeżeń. Zamierzony plan analiz został przeprowadzony konsekwentnie, z wykorzystaniem różnorodnych, zaawansowanych, adekwatnych metod analizy statystycznej.

ul. Kopernika 25

PL 31-501 Kraków,

tel: +48 (12) 421 40 10

fax: +48 (12) 429 48 72

marta.makara-studzinska@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
COLLEGIUM
MEDICUM

Badania niewątpliwie są nowatorskie ponadto były czasochłonne, wymagały pracowitości, dokładności i rzetelności. Doktorantka dokonała obszernej analizy zebranych danych, zaś uzyskane wyniki przedstawił w jasny i zrozumiały sposób.

W podsumowaniu stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska pt. „, pt. „*Znaczenie zasobów osobistych w procesie samorealizacji lekarzy onkologów*” mgr Mirosławy Tekiel spełnia warunki określone w art. 11 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych, to jest stanowi oryginalne rozwiązanie zagadnienia naukowego oraz dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej i umiejętności tworzenia warsztatu badawczego

Ogólnie oceniam niniejszą pracę bardzo pozytywnie i mam zaszczyt przedstawić Wysokiej Radzie Wydziału Lekarskiego i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach wniosek o dopuszczenie mgr. Mirosławy Tekiel do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Wydział Nauk o Zdrowiu

Instytut Pielęgniarstwa
i Położnictwa

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
COLLEGIUM MEDICUM
Wydział Nauk o Zdrowiu
Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa
Zakład Psychologii Zdrowia
31-501 Kraków, ul. Kopernika 25
tel. 12 430 32 05

Prof. dr hab. Marta Makara-Studzińska
specjalista psychologii klinicznej
specjalista zdrowia publicznego

Zakład Psychologii Zdrowia

prof. dr hab.

Marta Makara-Studzińska

Kierownik Zakładu

ul. Kopernika 25
PL 31-501 Kraków,
tel: +48 (12) 421 40 10
fax: +48 (12) 429 48 72
marta.makara-studzinska@uj.edu.pl